
Felipe Guamán Poma de Ayala

Autor:

Data de publicació: 29-07-2018

Felipe Guamán Poma d'Ayala, ocasionalment escrit també com Felipe Huamán Poma d'Ayala (San Cristóbal de Suintuntu, actualment conegut com la Vall de Sondondo, Ayacucho , 1534 - Lima , 1615), va anar un cronista amerindi d'ascendència incaica de l'època del virregnat del Perú .

Guamán Poma es va dedicar a recórrer durant diversos anys tot el virregnat i a escriure el seu Primer nova corónica [sic] i bon govern , un dels llibres més originals de la historiografia mundial.

Felipe Guamán Poma d'Ayala

Autoretrat de Felipe Guamán Poma d'Ayala, que està prenent les relacions i llegendes dels indis antics, que per les seves tocats es distingeixen com procedents de diverses províncies i de diversos rangs.

informació personal

naixement

1534

San Cristóbal de Suintuntu , Ayacucho

defunció

1615

Lima

nacionalitat

peruana

informació professional

ocupació

cronista

obres notables

Primer nova corónica [sic] i bon govern

Felipe Guamán Poma d'Ayala, ocasionalment escrit també com Felipe Huamán Poma d'Ayala (San Cristóbal de Suntu, actualment conegut com la Vall de Sondondo, Ayacucho , 1534 - Lima , 1615), va anar un cronista amerindi d'ascendència incaica de l'època del virregnat del Perú .

Guamán Poma es va dedicar a recórrer durant diversos anys tot el virregnat i a escriure el seu Primer nova corónica [sic] i bon govern , un dels llibres més originals de la historiografia mundial. En aquesta obra, de 1180 pàgines i 397 gravats, que presumptament va acabar d'escriure en 1615 , mostra la visió indígena del món andí i permet reconstruir amb molt detall aspectes de la societat peruana després de la conquesta , alhora que il·lustra sobre la història i genealogia dels Incas amb textos al castellà del segle XVI i al quítxua general . L'obra, tenia com a destinatari el rei Felip III i va ser enviada a Espanya , però, es va extraviar en el camí. Actualment es conserva a la Biblioteca Reial de Dinamarca i és possible consultar-la en línia.

Biografia

Felipe Guamán Poma d'Ayala va néixer probablement a San Cristóbal de Suntu o a Sondondo , al districte de Cabana Sud a la Província de Lucanas de l'actual Ayacucho , l'any 1534 . Segons altres versions, Guamán Poma seria originari de Huánuco , ja que ell mateix va afirmar en els seus manuscrits ser descendent d'una noble família Yarowilca , originària d'aquesta zona.

Els seus cognoms, Guamán Poma, provenen de les paraules quítxues Waman i puma, falcó i puma , noms totémiclos en quítxua (associats als déus tutelars de la terra i del cel). El seu nom, segons el peruanista Carlos Aranibar , s'hauria d'escriure amb el primer cognom com a paraula greu, això és, «Felipe Huaman Ayala». Va ser fill presumiblement de Martín Guaman Mallqui i Juana Chuquitanta (anomenada Cusi Ocllo), noble descendent de Túpac Yupanqui . Es va criar amb els espanyols , pel que ell es considerava d'origen llatí. Va ser desterrat dues vegades, una pel corregidor de Huamanga en l'any 1600 i una altra pel corregidor de Lucanas cap a l'any 1606 (segons altres fonts en 1608).

Gràcies a alguns documents del segle XVI , es coneix que Guamán Poma va servir com a traductor del quítxua per a funcionaris colonials durant la dècada de 1560-1570. Entre els funcionaris per als quals va treballar Guamán Poma van estar l'oidor Albert de Acuña , conegut com el «advocat general dels Indis» i nomenat pel virrei García Hurtado de Mendoza en 1589, també va servir de traductor a l'oidor Pedro Arteaga Mendiola en la visita a les mines de Huancavelica a 1588. Va estar al servei de don Juan Pérez de Gamboa, corregidor de Huancavelica i després visitador de les terres del Cusco , Huamanga , Huancavelica, Vilcabamba , Castrovirreyna i Jauja en 1587.

Una ratificació documental indica que Guamán Poma va estar al servei del oïdor de la Reial Audiència de Lima , el Dr. Albert de Acuña, ja que d'un memorial que va enviar aquest personatge al rei d'Espanya el 1598, coincideix en diversos punts dels seus recursos amb les queixes que va escriure el cronista ayacuchano; altres vegades hi ha punts en oberta contradicció entre les visions del Guamán Poma i l'oidor d'Acuña, val a dir que les dues persones coneixien els seus plantejaments i propostes en abordar els assumptes en favor dels indígenes. A més, per mitjà d'Acuña, el cronista Guamán Poma s'hauria documentat de diversos assumptes interns de l'administració colonial: per exemple, de les residències als virreis Francisco de Toledo i Hurtado de Mendoza i les visites efectuades a les mines i població nativa a l'època toledana i en 1585. Guamán Poma, hauria treballat com a traductor a la Reial Audiència de Lima amb els noms de don «Lorenzo Anchachumbi» o «Felip Lorenzo Guamanchumbi».

Guamán Poma aparèixer com a actor en una sèrie de demandes de finals de la dècada de 1590, en la qual va tractar de recuperar el títol polític i de terra a la Vall de Xucles que ell creia seu per dret de família. Aquests judicis en última instància van resultar desastrosos per a ell: no només va perdre, sinó que en 1600 va ser desposseït de tots els seus béns i obligat a exiliar-se a les ciutats que havia governat una vegada com un noble. Va participar en el sufocació del moviment religiós polític de Taki Unguy , al costat del capellà Barnús, possiblement en una actitud antiindigenista per guanyar algun benefici de les mans espanyols.

Portada de la Primer nova corónica [sic] i bon govern .

La gran obra de Guamán Poma és Primer nova corónica [sic] i bon govern , un document de 1189 pàgines. El seu llibre segueix sent la més llarga crítica sostinguda sobre el domini colonial espanyol produït per un súbdit indígena durant el període colonial. Escrita entre 1600 i 1615 i dedicada al rei Felip III d'Espanya, la Corónica descriu les injustícies del règim colonial i sosté que els espanyols van ser colons estrangers en el Perú. «És el nostre país», va dir, «perquè Déu ens ho ha donat a nosaltres». El rei mai va rebre el document.

La «Crònica» és molt notable en molts aspectes. En primer lloc, desplega una fusió brillant de l'escriptura i dibuixos de línies fines (392 pàgines del llibre consisteixen de dibuixos a pàgina completa). En segon lloc, el manuscrit expressa l'opinió d'un noble provincial sobre la conquesta, mentre que la majoria d'altres punts de vista indígenes de l'època colonial procedeixen de la noblesa del Cusco, l'antiga capital dels Incas. En tercer lloc, l'autor utilitza amb freqüència paraules i frases quítxues dins d'aquest treball majoritàriament espanyol, el que va proporcionar als experts material per aprendre més sobre l'idioma quítxua. Guamán Poma va proposar una nova direcció per al govern del Perú: Un «bon govern» que es basaria en les estructures socials i econòmiques Incas, la tecnologia europea, i la teologia cristiana, adaptada a les necessitats pràctiques dels pobles andins.

Escriu que els governs indígenes tractaven als seus súbdits molt millor que els espanyols i li demana al Rei Felip instaurar indis en llocs d'autoritat. És important assenyalar que, tot i que rebutja la dominació espanyola, no rebutja al rei espanyol. Durant aquest temps, els monarques eren vists generalment com a descendents de Déu i sent extremadament catòlic, Guamán Poma té al monarca espanyol en la més alta consideració. En el seu escrit, no només vol proposar canvis en la societat, sinó a més denunciar les injustícies contra els indis no percebudes pel rei qui, com a representant de Déu, d'haver-les conegut no les hauria permès.

El manuscrit de la «Corónica» s'ha mantingut a la Biblioteca Reial de Dinamarca, almenys des de principis dels anys 1660, encara que només es va fer públic el 1907, quan va ser descobert per l'erudit alemany Richard Pietschmann . Una edició retocada va ser produïda a París el 1936, per Paul Rivet . El 1980, una transcripció crítica del llibre, basat en l'autòpsia del manuscrit més que en el facsímil de 1936, va ser publicat per John Murra i Rolena Adorno , (amb la col·laboració de Jorge Urioste) sota el títol Felipe Guamán Poma d'Ayala, Nova crònica i Bon govern (Mèxic DF: Segle XXI). Un facsímil digital d'alta qualitat del manuscrit original va ser publicat en línia el 2011 per la Biblioteca Reial Danesa, amb Rolena Adorno com a editor acadèmic.

Crònica incompleta

Dels últims documents publicats sobre Guamán Poma, destaca el «Segon informe del manuscrit de don Felipe Guamán Poma d'Ayala» fet per Richard Pietschmann a Berlín de 1913. En la introducció a aquest document importantíssim i poc conegut i estudiat, es fa referència a un quadre descriptiu fet per Pietschmann que no ha estat identificat en cap dibuix dels actualment coneguts. Es tracta de: «L'alcalde i la seva dona porten molt tribut al corregidor tant com ells són capaços segons els seus modestos mitjans, implorant en un discurs de submissió per contentar-le i per evitar les seves amenaces no hi ha res millor que pagar».

«Segons alguns indicis, l'original que va manejar i va fotografiar Pietschmann, estaven complets en el seu paginació: possiblement hi hauria dues plects (vuit pàgines) no cosits en el corpus documental sinó solts que feien coherent la compaginació de tot el manuscrit»

Alberdi Vallejo

Referències

Volver arriba? «Traductors - Biblioteca de Traduccions Hispanoamericanas» .www.cervantesvirtual.com. Consultat el 22 de maig de 2018.

Volver arriba? Facsímil i transcripció de la Nova coronica ... a la Det Kongelig Bibliotek.

Volver arriba? Padilla, Abraham B. "Huamán Poma, l'indi cronista dibuixant", Fons de Cultura Econòmica, 1979.

Volver arriba? Porras Barrenechea, Raúl, El Cronista Indi: Felipe Huamán Poma d'Ayala, 1948.

Volver arriba? LR, Redacció (20 de maig del 2018). «Demanen restaurar la casa de cronista Guamán Poma d'Ayala | LaRepublica.pe » . Consultat el 22 de maig de 2018.

Volver arriba? Jorge A. Lira Diccionari quítxua -castellà ISBN 978-9972-236-70-9

Volver arriba? Wilfredo Kapsoli a La República Lima 23 de març de 2003, pàg. 29

Volver arriba? Alberdi Vallejo, A. (2010) El món al revés: Guaman Poma anticolonialista. Berlín: WVB, Wissenschaftlicher Verlag. ISBN 978-3-86573-494-5 .

Volver arriba? El món està perdut. Influències d'Acuña i Arteaga en l'ideari de Guamán PomaAlberdi Vallejo, A.

(2013) El món està perdut. Influències d'Acuña i Arteaga en l'ideari de Guamán Poma. Berlín: WVB, Wissenschaftlicher Verlag. ISBN 978-3-86573-756-4 .

Volver arriba? Luis Milions: Retorn de les huacas [...]

Volver arriba? Informe del Manuscrit il·luminat de Don Felipe Guamán Poma Pietschmann (1912) Introducció, notes i traducció de l'alemany al castellà pel Dr. Alfredo Alberdi Vallejo.

Bibliografia

Adorno, Rolena (1978). «Felipe Guaman Poma d'Ayala: an Andean view of the Peruvian viceroyalty, 1565-1615» . Periòdic de la Société des Americanistes LXV: 121-143.

Adorno, Rolena (2000). Guaman Poma: Writing and Resistance in Colonial Peru. Austin: University of Texas Press.

Alberdi Vallejo, Alfredo (2010). El món al revés, Guaman Poma anticolonialista. Berlín: Wissenschaftlicher Verlag Berlin.

Alberdi Vallejo, Alfredo (2013). El món està perdut. Influències d'Acuña i Arteaga en l'ideari de Guaman Poma. Berlín: Wissenschaftlicher Verlag Berlin.

Cerrón Palomino, Rodolfo (2003). «Entre l'aimara i el quítxua: la guamanpomiana». Anthropologica 21 (21): 175-197.

Cuba, M^a del Carmen (1998). «Textos aimares a Guamán Poma» . Ànima Mater: revista de recerca (15): 141-145. ISSN 1609-9036 .

García-Castelló, Manuel. Guamán Poma d'Ayala, pioner de la teologia de l'alliberament. Madrid: Plecs, 1991.

Guaman Poma d'Ayala, Felipe ([1615] 1980). Nova crònica i bon govern. John V. Murra i Rolena Adorno, eds .; traduccions del quítxua per Jorge L. Urioste. 3 toms. Mèxic DF: Segle Vint-iu.

Padilla Bendejú, Abraham (1979). «Huamán Poma, l'indi cronista dibuixant». Fons de Cultura Econòmica: 103-109.

Pietschmann, Richard ([1913] 2012). «Informe del manuscrit il·luminat de Don Felipe Guaman Poma d'Ayala que s'ha trobat a la Gran Biblioteca Reial de Copenhaguen» .Originalment publicat en alemany com a separata de Korrespondenz - Blatt der Deutschen Gessellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte XLIV (6/7), juny-juliol de 1913. Trad. l'espanyol, introducció i notes d'Alfredo Alberdi Vallejo. Runa Yachachiy (Revista electrònica virtual).

Porras Barrenechea, Raúl (1948). «El Cronista Indi: Felipe Huamán Poma d'Ayala». Mercuri Peruà: 23.

Enllaços externs

«Nova Corónica i Bon Govern» per Felipe Guamán Poma d'Ayala, facsímil digital de la Biblioteca Reial de Dinamarca, Copenhaguen.

Pisarro, Marcelo "Zones de contacte: nova crònica, bon govern" , Nerds All Star, weblog de Revista Ñ.

Adorno, Rolena (1980) «La redacció i enmendación de l'autògraf de la Nova corónica i bon govern»

Alberdi Vallejo (2012) "El Príncep dels cronistes nadius: Felipe Lázaro Guamán Poma. Invencions i falsificacions documentals del segle XVIII " , revista virtual Runa Yachachiy, Berlin.

Deixo, Joan. "Guamán Poma d'Ayala i la lògica andina de la conciliació". En: Apunts, número 26, Primer Semestre de 1990, pàg. 77-92.